

Nr 171.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående befrielse för sergeanten vid Livgardet till häst G. P. E. Andéhn från viss ersättningskyldighet; given Stockholms slott den 13 mars 1925.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

P. Albin Hansson.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 mars 1925.

Närvarande:

Statsministern SANDLER, statsråden OLSSON, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, LINDERS, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Departementschefen, statsrådet Hansson anför:

Gällande bestämmelser angående rätt för uppbördsmän vid kronans magasin att åtnjuta avskrivning för avgång i omhändertagd uppbörd återfinnas i ett av Kungl. Maj:t den 11 augusti 1812 utfärdat reglemente. Enligt dessa bestämmelser må avskrivning ske för oriad havre med 3 procent, för hö med 6 procent och för halm med 4 procent å den från vederbörligt magasin utlevererade kvantiteten. Avskrivningsprocenten är beräknad för

Bihang till riksdagens protokoll 1925. 1 saml. 135 häft. (Nr 171.)

»all den minskning, som uppbörden tillskyndas genom mätning, vägning, minuteri, intorkning, laccage, råttfrat, grusning, damning, spillning och hantering m. m.» . Utöver sålunda medgiven avskrivning äger vid uppbördsmanombyte den avgående uppbördsman att jämväl åtnjuta halv avskrivning enligt nyss angiven procentberäkning å den honom fråninventerade behållningen i magasinet.

Sergeanten vid Livgardet till häst G. P. E. Andéhn tjänstgjorde under tiden den 1 augusti 1920—den 1 november 1922 såsom uppbördsman för regementets furageförråd. Vid en i anledning av Andéhns frånträdande av uppbördsmanbefattningen den 3 och den 4 november 1922 verkställd inventering av regementets furagemagasin och foderkammare befanns brist föreligga i därstädes förvarade förråd av havre, hö och halm. Bristen antecknades i protokollet över inventeringen utgöra, utöver vad som enligt gällande föreskrifter finge avskrivas, 1,137 kg. havre till ett värde av 141 kronor 44 öre, 193,531.5 kg. hö till ett värde av 14,418 kronor 10 öre och 4,239.5 kg. halm till ett värde av 167 kronor 46 öre.

Sedan bristen gjorts till föremål för undersökning vid *Livgardets till häst krigsrätt*, yrkade därstädes krigsfiskalen J. G. Johnsson förpliktande för Andéhn i hans egenskap av uppbördsman att ersätta kronan bristen med förut angivna belopp, tillhoppa 14,727 kronor.

Inför krigsrätten bestred Andéhn den mot honom förda ersättnings-talan. Beträffande omständigheterna i målet inhämtas av krigsrättsprotokollet följande:

Då Andéhn den 1 augusti 1920 övertagit uppbördsmanbefattningen, hade icke någon uppvägning av den inneliggande behållningen av furageartiklar ägt rum, enär så stora kvantiteter förefunnits i förråden, att en uppvägning därav ställt sig praktiskt taget omöjlig. Regementsintendenten beräknade sålunda, att för fullständig uppvägning av furageartiklarna skulle hava erfordrats omkring 25 man under en tid av tre à fyra veckor. I stället hade inventeringskommissionen verkställt en uppskattning av de inneliggande foderkvantiteterna med ledning av kubikinnehållet samt foderartikelns specifika vikt. I det över inventeringen upprättade beskedet hade såsom i förråden inneliggande upptagits 175,000 kg. havre, 360,000 kg. hö och 230,000 kg. halm. Undersökningen inför krigsrätten gav vid handen, att avsevärda felbedömningar ägt rum i fråga om den inneliggande hökvantiteten. Sålunda hade exempelvis i ett magasin, som uppgivits innehålla hö, endast det yttre och övre lagret utgjorts av höbalar, under det att återstoden bestått av halm, motsvarande enligt Andéhns beräkning cirka 40 ton. På de flesta ställen hade balarna ej legat lagrade på varandra i skikt utan kastade huller om buller, under det att inventeringskommissionen utgått ifrån att lagringen varit sådan, att en uträkning på grund av rymdförhållandena skulle kunna godtagas.

Orsaken till att ej Andéhn omedelbart anmält dessa förhållanden hade varit den, att han ansett, att medgiven avskrivningsprocent skulle täcka de eventuella bristerna. Vidare hade det förekommit, att hö av leverantörer avlämnats så sent på dagen, att detsamma ej kunnat omhändertagas förrän påföljande dag, varjämte det i ogynnsamma fall även kunnat hända, att det levererade furaget fått kvarligga ett helt dygn utanför stallarna, innan detsamma upplagts i magasinen. Det syntes icke uteslutet, att delar av det då redan invägda furaget under sådana omständigheter förekommit. I avgivet vittnesmål förklarade sig en ryttmästare vid regementet vara övertygad därom, att vid varje höleverans fodermarskarna vid regementet, innan furaget hunnit inläggas i magasinen, tillgripit därav för förbättrande av hästarnas utfodring. Likaledes syntes stora mängder furage för samma ändamål hava tillgripits av fodermarskarna från furagemagasinen, vilket möjliggjorts genom otillfredsställande stängselanordningar mellan hö- och halmmagasinen, å ena, samt foderkamrarna, å andra sidan. Slutligen syntes bristen till stor del vara att tillskriva, att höet minskat i vikt i väsentligt högre grad än som motsvarade den medgivna avskrivningsprocenten, 6 procent. Då exempelvis sommaren 1922 varit mycket regnig, vore det uppenbart, att det hö, som därunder skördats, icke kunnat vara av hållbarare beskaffenhet utan undergått en avsevärd viktninskning under förvaringen i magasinen.

Till belysande av den medgivna avskrivningsprocentens otillräcklighet åberopade Andéhn följande, i krigsrättens protokoll intagna intyg, nämligen:

1) från Sveriges allmänna lantbrukssällskap, jordbruksbyrån: »På begäran få vi härmed beträffande de lagringsförluster, man har att räkna med vid lagring av hö, meddela följande: I väl bärgat hö, som förvaras i ett mot nederbörd och fukt skyddat rum, äro förlusterna under några månaders lagring högst obetydliga. Är höets fuktighetshalt hög, kan förlusten däremot bli mycket betydande, och inga bestämda siffror för densammans storlek kunna då anges. I ytterlighetsfall kan hela höpartiet spolierras. Under förutsättning att höet kan sägas vara väl bärgat, d. v. s. så torrt, att det utan risk kan lagras i stack eller lada, räknar man med en lagringsförlust av i genomsnitt 10 à 15 procent på 6 månader, något olika för olika slags hö. Förlusten bör i varje fall under sådana förhållanden ej uppgå till mer än högst 20 procent. Sistnämnda lagringsförlust kan kanske uppkomma i hö, som har en relativt hög fuktighetshalt, men likväl kan lagras utan att taga nämnvärd skada till sin beskaffenhet»;

2) från Stockholms läns hushållningssällskap (genom sekreteraren M. Carlson i brev till Andéhn): »Någon exakt siffra på lagringsförlust hos hö, lagrat under av Eder uppgivna förhållanden, kan ej lämnas. Lagringsförlusten är i hög grad beroende på, om höet levererats nyskördat eller först efter någon tids förvaring å respektive gårdar. De av Eder angivna lokalförhållandena bidraga givetvis att öka lagringsförlusten. Vid vanliga

jordbruksekonomiska beräkningar brukar man räkna med 20 procent som en ordinarie siffra för lagringsförlust hos hö, men kan densamma allt efter förhållandena självfallet i hög grad variera»;

3) från foderhandlaren G. W. Jansson i Stockholm: »På begäran av sergeant Andéhn får undertecknad härmed intyga, att hö vid lagring omkring 6 månader minskar i vikten omkring 30 procent. Vid lagring av större partier eller omkring 300 ton torde viktminskningen bliva högre; på grund av att skullarna täckas av plåttak, uppstår å magasinerna sommartid en avsevärd värme, vilket bidrager till att höet minskar betydligt i vikt. Ovanstående uppgifter äro grundade på egna erfarenheter, såsom flera års ombud för leveranser av stråfoder»;

4) från C. M. Isakson i Stockholm (i aktiebolaget med samma namn, som driver handel med kraftfoder, spannmål, stråfoder m. m.): »På begäran får undertecknad härmed intyga, att hö vid lagring undergår en avsevärd minskning i vikt, och gäller detta särskilt vid lagring på hösten och hö som skördats regniga somrar. Undertecknad uppskattar viktminskningen för en tidrymd av 4 à 5 månader till mellan 20 och 30 procent, beroende dels på höets kvalitet dels på lagerlokalen. — — — Ovanstående intyg gäller hö i allmänhet, och ej någon särskild sort, ej heller någon särskild lagerlokal»;

5) från nämndemännen och lantbrukarna J. Wahlgren och A. Erikson: »Enligt vår åsikt undergår välbärgat hö till en viktmängd av 300 à 400 ton, lagrat å skullar under plåttak, under en tid av 5 à 6 månader en viktminskning av minst 15 procent».

Beträffande den konstaterade bristen i havreförrådet uppgav Andéhn, att densamma måste hava uppkommit efter utgången av år 1921, men kunde han icke lämna någon förklaring till densammans uppkomst. Bristen i halmförrådet syntes honom däremot vara beroende på liknande omständigheter som dem, vilka föranlett bristen i höförrådet. Andéhn erkände dock, att den medgivna avskrivningsprocenten för halm vore tillräcklig.

I utslag den 13 februari 1923 ogillade krigsrätten den mot Andéhn förda ersättningstalan under motivering, att det på grund av vad i målet förekommit icke blivit styrkt, att hela den föreliggande bristen i höförrådet uppkommit under den tid, Andéhn varit furageuppbördsman, samt att det icke heller mot den av Andéhn förebragta utredningen kunde anses utrett, att vare sig den brist i höförrådet, som kunde hava uppkommit under berörda tid, eller bristen i förråden av havre och halm tillkommit under sådana förhållanden, att Andéhn vore ansvarig därför.

Över krigsrättens utslag anfördes besvär av krigsfiskalen samt av arméförvaltningens ombudsman, efter uppdrag av ämbetsverkets intendentsdepartement.

Krigshovrätten, som meddelade utslag den 6 juni 1923, fann visserligen, att vid den inventering av regementets furageförråd, som ägt rum vid

Andéhns tillträde av befattningen som furageuppbördsman år 1920, såsom inneliggande förråd upptagits, av hö 360,000 kg. och av halm 230,000 kg.; men då i målet vore utrett, att uppvägning vid inventeringen icke verkställdes av hela inneliggande lagret av hö och halm, utan att efter verkställd beräkning av antalet balar och deras medelvikt uppskattning skett av de kvantiteter, som antagits inneligga i förråden, ansåg krigshovrätten, att Andéhn vore berättigad att från de i inventeringsprotokollet upptagna kvantiteterna tillgodoräkna sig 10 procent. På den grund kunde de vid Andéhns övertagande av förrådet befintliga kvantiteterna ej beräknas högre än av hö 324,000 kg. och av halm 207,000 kg. Vid sådant förhållande fann krigshovrätten, att Andéhn ej kunde åläggas ersättningskyldighet för brist i halmförrådet, i följd varav krigsrättens utslag i denna del fastställdes. Beträffande den i målet förda ersättningstalan för brist i höförrådet ansåg krigshovrätten, med hänsyn till innehållet av i målet företedda intyg av sakkunniga rörande storleken av i olika fall förekommande lagringsförlust å hö samt övriga vid krigsrätten upplysta omständigheter, Andéhn i förevarande fall vara berättigad att räkna sig tillgodo en avskrivningsprocent av tillhoppa 15 procent å de under 1920, 1921 och 1922 förbrukade kvantiteter hö, som vid verkställd uträkning finge anses hava uppgått till sammanlagt minst 1,795,166 kg. Enär med sådan beräkning och efter avdrag av förutnämnda 10 procent å den av Andéhn mottagna hökvantiteten den brist å hö, eller 193,531.5 kg., för vilken ersättning i målet yrkades, understege vad som på nu angivna grunder Andéhn ägde räkna sig till godo, fann krigshovrätten skäligt fastställa jämväl det slut, vartill krigsrätten i denna del av målet kommit. Vidkommande däremot bristen å havre, vilken brist, såsom Andéhn vid krigsrätten uppgivit, måste anses hava uppstått först efter utgången av år 1921, ansåg krigshovrätten sådana omständigheter icke hava förekommit, som kunde lända Andéhn till befrielse från det honom härutinnan åliggande uppbördsmanansvaret. Krigshovrätten förpliktade därför Andéhn att mot kvitto till kronan utgiva ersättning för ifrågavarande till 1,137 kg. uppgående brist med 141 kronor 44 öre.

Arméförvaltningens ombudsman fullföljde talan över krigshovrättens utslag. Då emellertid, såsom inledningsvis angivits, den avgående uppbördsmanen vore berättigad att jämväl tillgodoräkna sig halv avskrivning på den honom fråninventerade behållningen, yrkades nu från kronans sida den ändring i krigshovrättens utslag, att Andéhn måtte åläggas ersätta kronan 714 kg. havre med 88 kronor 82 öre, 193,051 kg. hö med 14,382 kronor 30 öre samt 4,009 kg. halm med 158 kronor 36 öre, eller tillhoppa 14,629 kronor 48 öre.

Högsta domstolen meddelade utslag i målet den 18 december 1923 samt fastställde därvid krigshovrättens utslag beträffande yrkandet om ersättning för bristen i halmförrådet. Med avseende å bristen i höförrådet fann

högsta domstolen, lika med krigshovrätten, att den vid Andéhn's övertagande av förrådet befintliga mängden hö ej kunde beräknas högre än till 324,000 kg. i stället för, såsom å kronans vägnar påståtts, 360,000 kg., varför Andéhn alltså finge tillgodoräkna sig skillnaden eller 36,000 kg. Vidare vore Andéhn berättigad att å den vid hans avlämnande av förrådet förefintliga behållningen å hö, 16,000 kg., åtnjuta halv avskrivning med 3 procent eller alltså 480 kg. I övrigt kunde icke, mot gällande bestämmelser, tillgodoföras Andéhn avskrivning till högre belopp än som beräknats vid inventeringen den 3 och den 4 november 1922. Värdet av 36,480 kg. utgjorde 2,717 kronor 76 öre. Andéhn kunde följaktligen i denna del icke undgå att utgiva ersättning med 11,700 kronor 34 öre, vilket belopp han alltså förpliktades att utgiva till kronan. Vidkommande bristen i havreförrådet ålades Andéhn att till kronan utgiva ersättning härför med det från kronans sida senast fordrade beloppet eller 88 kronor 82 öre.

Uti en till Kungl. Maj:t ställd skrift har nu Andéhn anhållit att bliva befriad från att utgiva de utdömda ersättningsbeloppen, tillhoppa 11,789 kronor 16 öre. Till stöd för ansökningen har Andéhn anfört, dels att bestämmelserna i 1812 års reglemente med hänsyn till nuvarande och särskilt under kristiden rådande lagringsförhållanden vore otidsenliga och föråldrade, dels ock att han, som hade hustru och två minderåriga barn att försörja, saknade medel till erläggande av ifrågavarande ersättningsbelopp.

Inspektören för kavalleriet har i sin egenskap av förutvarande sekundchef för Livgardet till häst yttrat sig över ansökningen. Bemälda inspektör har därvid anfört, att det icke syntes med rättvisa och billighet överensstämmande, att Andéhn's verksamhet såsom furageuppbördsman bedömdes utan hänsynstagande till de för kontroll och förvaring försvårande omständigheter, som varit en följd av krigs- och kristiden. Under denna period hade det nämligen för mobiliseringsbehovets säkerställande varit nödvändigt att uppbringa förråden av furage till det högsta, som utrymna å skvadronsskullarna tillåtit. Under sådana förhållanden hade såväl kontroll som ändamålsenlig förvaring av furaget i hög grad försvårats. Härtill komme, att 1812 års avskrivningsreglemente, vid vars utarbetande man utgått ifrån jämförelsevis obetydliga foderkvantiteter och korta förvaringstider, svårligen borde kunna anses tillämpligt för så abnorma förhållanden som dem, vilka varit rådande under Andéhn's uppbördsmanntid. På grund av det anförda tillstyrkte därför kavalleriinspektören bifall till den av Andéhn gjorda ansökningen.

Jämväl den nuvarande *sekundchefen för Livgardet till häst* och *chefen för fjärde arméfördelningen* hava tillstyrkt bifall till ansökningen.

Arméförvaltningens intendentsdepartement har den 18 mars 1924 yttrat sig i ärendet samt därvid anfört, att departementet väl funne vissa för-

mildrande omständigheter andragna till stöd för den gjorda framställningen om befrielse från betalningsskyldighet. I betraktande emellertid av den betydande brist å hö, som förefunnits vid Andéhn's frånträdande av uppborrdsmannabefattningen, och då Andéhn, vilken icke överklagat krigshovrättens utslag i vad detsamma avsåge förpliktande för honom att utgiva ersättning för bristen å havre, härigenom måste anses hava godkänt betalningsskyldighet i detta hänseende, ansåge departementet sig likväl icke kunna tillstyrka, att Andéhn befriades från honom ådömd betalningsskyldighet.

I utlåtande den 26 februari 1925 har *statskontoret* framhållit, att ämbetsverket med hänsyn därtill, att Andéhn icke överklagat krigshovrättens utslag, varigenom han förpliktats att ersätta kronan bristen i havreförrådet, och då tillräckliga skäl i övrigt icke syntes föreligga för eftergivande av detta fordringsanspråk — vilket med kronans medgivande och enligt högsta domstolens utslag nedsatts till 88 kronor 82 öre — funne sig böra avstyrka ansökningsen i denna del. Vad åter anginge bristen i höförrådet, vilken det jämlikt högsta domstolens utslag ålåg Andéhn att ersätta kronan med icke mindre än 11,700 kronor 34 öre, syntes det statskontoret, att flera omständigheter talade till förmån för ansökningsen. Vid den inventering, som ägt rum vid Andéhn's tillträde av uppborrdsmannabefattningen, hade icke skett någon uppvägning av höförrådet, och torde någon sådan bland annat till följd av ineliggande lagers storlek icke utan stora olägenheter för regementet hava kunnat verkställas. Visserligen hade, på grund av att förrådet då allenast uppskattats, detsamma i högsta domstolens utslag beräknats vara 10 procent lägre än enligt inventeringsprotokollet, men det syntes icke vara uteslutet, att förrådet i verkligheten varit ännu mindre. I intyg från sakkunniga, som i målet företetts, hade hävdats, att lagringsförlusten å hö borde beräknas väsentligt högre än den enligt förutnämnda reglemente den 11 augusti 1812 medgivna. Av vad vid förhören upplysts syntes även framgå, att icke obetydliga kvantiteter i och för förbättrande av hästarnas utfodring tillgripits av fodermarskarna vid regementet. Över huvud taget syntes förhållandena under ifrågavarande, under krisåren infallande period skäligen böra betinga ett visst hänsynstagande vid bedömande av uppborrdsmannens ställning. Varken krigsrätten eller krigshovrätten hade heller ansett sig kunna ålägga Andéhn någon ersättningsskyldighet för bristen i höförrådet, och skiljaktigheten i det slut, vartill krigshovrätten och högsta domstolen kommit, berodde i huvudsak på att den förra velat medgiva en såsom skälig ansedd avskrivning av 15 procent å förbrukade kvantiteter, under det att den senare vid sitt avgörande utgått från den i reglementet den 11 augusti 1812 bestämda avskrivningen, eller allenast 6 procent. På grund av det anförda ansåge sig statskontoret böra tillstyrka, att kronan av billighetsskäl efterskänkte sitt fordringsanspråk mot Andéhn på grund av bristen

i höförrådet samt att alltså framställning måtte göras till riksdagen om medgivande härtill ävensom till ersättningsbeloppets avskrivning i räkenskapen.

Departements-
chefen.

I likhet med statskontoret finner även jag tillräcklig anledning icke föreligga att vidtaga åtgärd i syfte att Andéhn befrias från att utgiva det honom ådömda ersättningsbeloppet för bristen i havreförrådet.

Vidkommande bristen i höförrådet torde av vad i ärendet förekommit framgå, att sådana förhållanden varit rådande under Andéhns uppboordsmannatid, att möjligheten att utöva effektiv tillsyn och omvårdnad om förrådet i hög grad försvårats. Därjämte torde, såsom statskontoret framhållit, det icke vara helt uteslutet, att det vid Andéhns övertagande av uppboordsmannskapet ineliggande lagret av hö, vilket visserligen i högsta domstolens utslag beräknats vara 10 procent mindre än i inventeringsprotokollet angivits, i verkligheten varit ännu mindre. Innehållet av de i målet åberopade intygen av sakkunniga rörande lagringsförluster å hö synes vidare giva vid handen, att den i 1812 års reglemente medgivna avskrivningsprocenten är alltför snävt tilltagen för sådana fall som det förevarande. Med hänsyn till nu angivna omständigheter finner jag billigheten kräva, att kronans fordran hos Andéhn för bristen i höförrådet efterskänkes.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att sergeanten vid Livgardet till häst G. P. E. Andéhn må befrias från honom jämlikt högsta domstolens utslag den 18 december 1923 åliggande skyldighet att till kronan utgiva ersättning för uppkommen brist i av honom omhänderhaft förråd av hö med 11,700 kronor 34 öre, samt att omförmälda belopp må ur vederbörliga räkenskaper avskrivas.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Eric Baad-Heimer.